NUMER 44. KWARTAŁ IV.

MOTYL

PIĄTEK DNIA 30. PAŹDZIERNIKA 1829.

LISTY DO DZIECI POLSKICH.

LIST PIĄTY.

Warszawa dnia 30. *Października* 1829 *roku.*

Kochany Synu.

Wiesz teraz co iest lakka Wiedeńska, ale nie wiesz może gdzie leży Wiedeń z którego ią dostaiemy, proś więc Mamę żeby ci kupiła geografję. Mama ci powie iak to pożytecznie wiedzieć w którą stroną pójśdź żeby trafić do wielkich miast Europy, proś też Mamy o atlas geograficzny nowożytny. (*) Iestem pewny że Mama ci daruie tak geografję iak i atlas bylebyś tylko bez pomocy przeczytał codzień, sam ieden, kartę lub rozdział i opowiedział iak będziesz mógł choćbyś czego i niespamiętał.

(*) *Wyszedł niedawno u Pana A. Daltrozzo rubli* 2.

Iest to najpięknieysza rzecz uczyć się samemu bez pomocnika i guwernera, i tylko leniwy chłopiec spuszcza się na to iżby mu przez powtarzanie iak papudze iednej a iednej rzeczy, dyrektor albo korrepetytor kładł lekcje do głowy, iak ziemię do iamy. Ieźli więc Mama niepłaci dyrektora przy tobie, miej się za szczęśliwego i ucz się sam na potęgę, pytaiąc się o to czego nie rozumiesz raz na dzień u Mamy kiedy nie zatrudniona, żebyś się nie naprzykrzył. Dla tego spisz sobie na papierku twoie pytania i ucałowawszy rękę Matki proś o wytłómaczenie. Zobaczysz iak ci Mama chętnie będzie rozpowiadać do twego poięcia i kiedy pozna że można się spuścić na spokojność i pilność chłopca, pieniądze przeznaczone na dyrektora może odda tobie a w ówczas.... Najniższy Sługa.

B I O G R A F J E.

CIMAROSA.

Dominik Cimarosa (Czymaroza) sławny kompozytor urodził się roku 1754 w Neapolu, wydoskonalił się u mistrza *Durante* w Lorecie. Miał zaledwie lat 25 a liczne już na teatrach Włoskich otrzymał powodzenia. Coraz więcej wsławiany, powołanym został do Rossji jako też i do kilku niemieckich dworów dla wystawy oper bohatyrskich i komicznych, w których ostatnich najwięcej się odznaczył, weną, świeżością i oryginalnością pomysłów.— Cimarosa utworzył do stu dwudziestu oper, z których ze trzydzieści bywa granych po celniejszych teatrach Europy. Lecz żadno z dzieł iego tyle od razu nie obudziło zapału ile Małżeństwo potaiemne (il Matrimonio segreto). Powiadaią że Cesarz Leopold słysząc tę operą po raz pierw-

szy chciał zaprosić artystów i muzyków na ucztę aby tegoż wieczora mogli ią przed nim powtórzyć. Cimarosa nie mniej dla słodyczy obejścia i skromności ile dla talentów był poszukiwany. Pewien malarz chcąc mu się przypodobać *rzędził* go wyżej Mozarta. »Cobyście odpowiedzieli człowiekowi mieszczącemu was nad Rafaela?" przeiął kompozytor? — Dowcip i wesołość iego utworom właściwa, znajdowała się także w iego ucinkach i żartach. Głos iego był bardzo przyiemny, śpiewał nader mile i wdzięcznie, pięknieysze swych oper ustępy, nadewszystko celował w rodzaiu Buffa w którym iak powiadaią był nieporównany. Cimarosa umarł w Wenecji 11 Stycznia 1801 r.

DIENEL.

Dienel Michał, sławny stolarz Niemiecki urodził się w roku 1744 we Friedersdorf przy Landskronie w wyższej Luzacji, odznaczył się nadzwyczajnym talentem do Mechaniki połączonym z dziwną zręcznością w pracach tego rodzaiu. Między arcydziełami rąk iego celuie wzór przybytku kościoła Salomonowego, wypracowany z niepoiętą delikatnością. Geni-usz przemyślnego artysty ieszcze bardziej się wykrył w trzech machinach astronomicznych gdzie za pomocą niewielu kół wyobraził dokładnie obroty ciał niebieskich a nawet mechanizm zaćmień słońca i xiężyca. Mało w ojczyźnie zachęcany Dienel, ujrzał się w kolei objeżdzania miast Niemieckich i okazywania w nich machin które wszędzie pochwałę znawców zyskały. Umarł w Lunewillu 1795 roku.

DĄBROWSKI.

Ian Henryk Dąbrowski, Generał i Senator Polski, urodził się w Krakowskiem wszedł wcześnie do wojska

Saskiego, został Kapitanem w gwardji przybocznej Elektora Saskiego, lecz w r. 1794 wrócił do polski gdzie się w kilku sprawach z przytomności i odwagi dał poznać. Dowodził na miejscu Poniatowskiego iednem ze skrzydeł któremi Kościuszko bronił Warszawy przeciw Prusakom a Wódz naczelny dał mu naówczas pierścień znapisem: *Ojczyzna swemu obrońcy.* Odnosił ieszcze Dąbrowski znaczne na Prussakach korzyści, lecz po wzięciu Warszawy w Listopadzie, otoczony Rossyjskiemi wojskami, poddał się i wnet do stolicy przywieziony, gdzie go Generał Suwarów uwolnił i bardzo względnie traktował.— Udał się Dąbrowski 1795 roku do Kolonji w zamiarze wejścia w służbę Francuzką. Dobrze przyięty od Generała Jourdan upoważniony został do utworzenia polskiego Korpusu. Wydał więc Dąbrowski odezwę do współziomków celem zgromadzenia ich pod iedną chorągiew i roku 1797 znalazł się na czele znacznej legji, z którą służył użytecznie we Włoszech roku 1799 i znamionował się przy wzięciu Neapolu roku 1799. Mianowany Generałem Dywizji nie przestawał służyć zaszczytnie w wojsku Francuzkiem aż do upadku Napoleona w roku 1814 po którym udał się do Polski gdzie umarł 6go Czerwca 1818 r. w maiątku Winnagóra Wielkiem Xięztwie Poznańskiem, powszechnie żałowany dla cnot domowych i publicznych.

DRYANDER.

Jonasz Dryander naturalista Szwedzki uczeń Linneusza, urodził się roku 1748 został Magistrem *artium* roku 1776 w Lund gdzie bronił publicznie rozprawy: umieścił później w pamiętnikach akademji Sztokholmskiej dyssertację o rodzaiu roślin *albuca* i nie długo potem udał się do Anglji gdzie Sir Józef Banks, poznawszy iego umieję-

tność powierzył mu dozor swej biblioteki, której Dryander ogłosił obszerny katalog. Układ tego katalogu czyni ji pożytecznym, wszystkim przykładaiącym się do nauk przyrodzonych: iest to powszechne repertorium wszystkiego co wyszło na widok publiczny we wszystkich gałęziach historji przyrodzenia z osobliwem poszukiwań ułatwieniem. Dryander umarł 1810 roku.

EBERHARD.

Jan August Eberhard sławny Filozof Niemiecki, urodził się r. 1739 w Alberstadt gdzie ojciec iego był nauczycielem spiewu i utrzymywał pensję. Młody Eberhard odbywszy nauki w uniwersytecie Hallskim, wszedł iako guwerner do domu Barona von den Horst, z którym poiechał do Berlina, kiedy Baron miał sobie powierzony zarząd najwyższy państw Prusskich, tam to ukształcił smak i talenta swoie. Mianowany Pastorem w domu pracy, powrócił z zapałem do studjów scholastycznych i dał hasło rewolucji Teologicznej w Niemczech, *Apologją Sokratesa* (usprawiedliwieniem) ogłoszoną 1772 roku.— Przeszedłszy atoli cel zamierzony starał się później pismem *Amyntor* naprowadzić ludzi których zapał nierozważny, miłość własna i zaraza stronnictwa, prowadziła do nagiego deizmu. Między przeciwnikami powstałymi na apologję Sokratesa znalazł się znakomity Lessyng który, starał się dowieśdź Eberhardowi rozwiązku iego myśli o losie człowieka w przyszłem życiu, i po uwadze że sam Sokrates utrzymywał dogmat kar wiecznych, wyrażał »Przyiaciele nie czyńmy się przenikliwszemi od Lejbnica ni chciejmy więcej mieć Filantropji od Sokrata.” Ta przymówka ubodła Eberharda i była mu powodem do ogłoszenia w roku 1778 dalszego ciągu pierwszej pracy.

Widać w tem piśmie talent równie iak w tamtem znakomity, lecz ieźli przyięcie publiczne dziełka iego mogło mu pochlebiać, tedy ubolewał z drugiej strony nad przeszkodą iakę mu kładło w awansie na wyższy stopień. Nadzieia osiągnienia promocji była mu powodem sprawowania dwóch Plebanji z których iedna przynośiła mu 50 talarów (300 zł.) dochodu, druga we wsi Stralów o milę od Berlina, zamieszkana przez ubogich rybaków, niosła mu rocznie ośm talarów stałej pensji rachuiąc w to parę butów którę pastor w przeciągu dwóch lat zdeptać musiał chodząc z Berlina do plebanji. — Obiecano mu wynagrodzenie po dwóch leciech służby ale po sześciu ledwie mianowany został kaznodzieią w Charllottenburgu, ieszcześ wdał się w to Fryderyk Wielki, zniosłszy wprost wszystkie trudności iakie uprzedzenia ludzkie przeciw iego Apologji, nastawiały. Widząc nareszcie iż to dzieło kładło niezwyczajną tamę iego posunięciu, uczuł potrzebę szukania doli w innym zawodzie i przyiął ofiarowaną sobie w roku 1778 katedrę proffessora w Halli pomimo wstrętu do do pedagogji. Rozprawa o Teorji myślenia i uczucia uwieńczona roku 1776 w Berlinie zasłużyła mu to miejsce. Gorliwości z iaką dopełniał obowiązku dowodzą liczne pisma we wszystkich częściach filozofji, w długim przeciągu akademickiego zawodu ogłaszane, zalecaiące się równie materją iak formą. — Eberhard i Platner następcy Wolfa byli w Niemczech najsilniejszymi obrońcami systematu filozoficznego Lejbnitza kiedy systema Kanta podkopało ie w zasadach. Nikt zręczniej i odważniej Kantyzmu nie zbiiał od Eberharda który przez lat 8 wydawał dziennik tej walce wyłącznie poświęcony. Szukaiąc poźniej odpoczynku w innych użytecznych pracach, wzbogacił Niemiecką literaturę sześcią tomami *Synonimów* ogłoszonemi od

roku 1793 do 1802. które wszystkich, najzapaleńszych nawet Kanta zwolenników, zyskały pochwałę. Charakter Eberharda odmalował w krótkich wyrazach ieden z iego kollegów »słodki i dobry w sercu, miał obyczaie proste, umysł pobłażaiący poczciwość surowę.” Śmierć iego, życiu odpowiednia przypadła w Styczniu 1809 roku; wilją ieszcze zupełnie zdrów z pozoru, wieczerzał z żoną i doktorem francuzkim przyiacielem i współmieszkańcem domu. Rozmowa bardzo ożywiona toczyła się względem niektórych punktów filozofji Lejbnitza. Rozłączono się iak zwyczajnie, gdy wedle północy usłyszano ciężki oddech Eberharda: żona i doktor nadbiegaią, zwraca ku nim gasnące oczy, ręką z lekka pozdrawia i kona. Imie iego i pisma, celniejsze literatury ozdoby z nią chyba ustaną. Członek akademji Berlińskiej otrzymał był w roku 1805 tytuł Radcy tajnego Króla Imci Pruskiego.

EULER.

Ian Wojciech Euler Geometra, starszy syn sławnego Leonarda Eulera, urodził się w Petersburgu 1734 roku. W szóstej życia wiośnie zawieziony do Berlina, wcześnie okazał ochotę do zawodu tak pomyślnie przez ojca przebieganego. Wkrótce wstąpił w iego ślady, na zżętem prawie zbierał polu a iednak potrafił na niem zebrać dosyć do zasłużenia w naukach nazwiska, już sławnego pracami wielkiego Geometry ośmnastego wieku. Wojciech Euler podsycał swemi pracami zbiory celniejszych akademjów Europy. W roku 1761 podzielił z Xiędzem Bossut nagrodę akademji Paryzkiej względem oznaczenia najlepszego sposobu *ballastowania i ładowania okrętu.* W roku 1762 z tymże samym współubiegał się w rozwiązaniu zadania: *Czy płyn rozlany w przestworzu może oporem*

swoim wywierać widzialny skutek na bieg planet, lecz otrzymał tylko accessit. Tegóż samego roku podzielił ze sławnym Clairaut nagrodę akademji Petersburgskiej za *teorję planet*. W roku 1770 Wojciech Euler wspólnie z ojcem otrzymał za *teorję xiężyca* nagrodę Paryzkiej akademji nauk. Teorja ta iako udoskonalenia ieszcze zdolna podana była do nagrody w roku 1772. Leonard Euler (ojciec) podzielił ią powtórnie z Lagrangem: ale Wojciech Euler z PP. Kraft i Lexell wykonywał wszystkie rachunki tej ogromnej pracy. Oprócz tych dzieł pisał Wojciech Euler w wielu przedmiotach mechaniki, fizyki i optyki. Członek Królewsko Berlińskiej akademji we dwudziestu leciech wrócił z ojcem przywołanym od Cesarzowej Katarzyny do Petersburga, otrzymał niemieszkaiąc miejsce proffesra fizyki a kolejno mianowany Sekretarzem Królewskiej akademji Nauk, Sekretarzem posiedzeń, nadzorcą akademji wojskowej, Radcą dworu Rossyjskiego, kawalerem Ś. Włodzimierza, radzcą kollegjalnym i radcą Stanu, umarł w Petersburgu 6go Września 1800 roku.

S Z A R A D A.

Moia luba Marynia może niewie o tem,
Iakie dwie pierwsze niosą tego co iuż w Niebie,
I Ian trzeci w szaradzie, niebyłby kłopotem,
Gdyby Marja umiała pamiętać na siebie,
Ale nie, zawsze drugich łagodząc cierpienia,
Gotowaby mem czwartem umrzeć bez iedzenia.

Explication de la gravure Nro 44. Fig. 1. *Capote de Satin, Redingote en gros de Naples, Guêtres de Satin Turc.*

Fig. 2. *Costume de campagne.*

Objaśnienie ryciny Nro 44. Fig. 1. Kapota atłasowa, Szlafroczek grodenaplowy, Kamaszki z atłasu Tureckiego.

Fig. 2. Ubiór Wiejski.

Znaczenie przeszłej Szarady — N ó ż k a.

W DRUKARNI PRZY ULICY LESZNO. Nro 660.